

Binnen de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben enkele fracties de behoefte om vragen en opmerkingen voor te leggen over de brief van de Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media d.d. 11 februari 2020 inzake sponsorconvenant 2020–2022 (Kamerstuk 35 300 VIII, nr. 148).

De voorzitter van de commissie,
Tellegen

De adjunct-griffier van de commissie,
Verouden

Inhoud	Blz.
I Vragen en opmerkingen uit de fracties	2
• Inbreng van de leden van de VVD-fractie	2
• Inbreng van de leden van de SP-fractie	2
• Inbreng van de leden van de PvdD-fractie	3
II Reactie van de Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media	6

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

Inbreng van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van het sponsorconvenant 2020–2022 en hebben hierover nog enkele vragen.

Deze leden lezen dat bij ongeveer twee vijfde van scholen die sponsoring ontvangen niet altijd de medezeggenschapsraad bij het sponsorbeleid wordt geraadpleegd, terwijl ze wel instemmingsrecht hebben. Hoe gaat de Minister ervoor zorgen dat dit voortaan wel gebeurt?

In hoeverre zijn er bij het convenant restricties opgelegd op sponsoring uit onvrije landen? Ziet de Minister mogelijkheden om dit nog extra te onderschrijven in het convenant? Heeft de Minister signalen dat er sponsoring afkomstig is uit onvrije landen? Zo ja, welke signalen zijn dit? Zo nee, op welke manier ziet de Minister hierop toe? Welke landen typeert de Minister als onvrij?

Vornoemde leden vragen welke mogelijkheden de Minister of de Inspectie van het Onderwijs heeft om specifieke sponsoring tegen te houden, bijvoorbeeld sponsoring uit onvrije landen. Deze leden lezen dat de sponsoring dient bij te dragen aan een goede toekomst van kinderen, kan de Minister hier meer uitleg over geven? Hoe wordt er getoetst dat er sprake is dat bepaalde sponsoring bijdraagt aan «een goede toekomst van kinderen»? Kan de Minister sponsoring verbieden van organisaties of bedrijven die ongelijkheid tussen jongens en meisjes nastreven, die anti-LHBT zijn, die antidemocratisch of anti-integratief handelen, of die een samenleving prediken waar mensen niet gelijk behandeld moeten worden? Zo ja, hoe wordt hierop toegezien? Zo nee, waarom niet, zo vragen deze leden.

Inbreng van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van het sponsorconvenant 2020–2022. Zij hebben daar nog enkele vragen over.

Deze leden vragen allereerst of de Minister van mening is dat ieder bedrijf of iedere organisatie scholen zou mogen sponsoren voor welke tegenprestatie dan ook? Kan de Minister zijn antwoord toelichten? Kan de Minister daarnaast een overzicht geven van de bedrijven en organisaties die actief zijn als sponsoren in het onderwijs? Kan de Minister tevens aangeven hoeveel euro er jaarlijks als sponsorgeld het onderwijs instroomt in totaal en uitgesplitst naar bedrijf en organisatie? Zo niet, is de Minister bereid hier onderzoek naar te doen en de resultaten met de Kamer te delen?

De Minister geeft in zijn brief aan dat sponsoring veelal kleine, incidentele bedragen betreft. Echter uit de Evaluatie sponsorconvenant 2015–2018¹ blijkt dat er ook scholen zijn die meer dan 10.000 euro aan sponsorgeld ontvangen, namelijk 13 procent van de bevraagde scholen. Kan de Minister toelichten waar scholen dit geld voor gebruiken, wie deze hoge bedragen sponsoren en welke tegenprestaties daarvoor gevraagd worden?

Volgens de Minister maken recente technologische ontwikkelingen het aannemelijker dat scholen in aanraking komen met bedrijven die data via digitale hulpmiddelen in het onderwijs zouden kunnen vergaren. Vindt de Minister dat scholen en medezeggenschapsraden voldoende kennis hebben over digitalisering en de mogelijke gevolgen daarvan? Hebben scholen en medezeggenschapsraden bijvoorbeeld voldoende kennis over de manier waarop (internationale) technologiebedrijven data kunnen vergaren via digitale hulpmiddelen in het onderwijs en wat de gevolgen daarvan kunnen zijn? Is de Minister het eens met deze leden dat al deze technologiebedrijven die in het onderwijs te vinden zijn, het privacy convenant zouden moeten tekenen? Mede zodat scholen en medezeggenschapsraden weten dat deze bedrijven zich aan de gemaakte afspraken zullen houden.

Vornoemde leden vragen de Minister wie overkoepelend toezicht houdt op de communicatie richting scholen op de logische momenten en of medezeggenschapsraden dan ook apart worden benaderd. Is het, gezien de coronacrisis, nog steeds de planning om dit voorjaar het convenant onder de aandacht van alle scholen te brengen? Zo niet, wanneer dan?

In de toelichting van het sponsorconvenant staat dat een tegenprestatie kan bestaan uit vermelding van de naam van de sponsor in communicatiemiddelen, maar ook het gebruik van bepaald lesmateriaal of het verplicht uitdragen van een boodschap namens de sponsor. Hebben signalen de Minister bereikt dat er scholen zijn die uit financiële nood sponsorgeld hebben aangenomen in ruil voor een van deze mogelijke tegenprestaties? Heeft de Minister zicht op hoe vaak er een tegenprestatie door de school is afgesproken, maar dat de medezeggenschapsraad hiervan niet op de hoogte was gedurende de looptijd van het vorige sponsorconvenant, zo vragen deze leden.

Kan de Minister toezeggen dat particuliere bijlesinstituten worden uitgezonderd van de mogelijkheid tot sponsoring van scholen, zodat zij als tegenprestatie niet kunnen eisen dat er bijvoorbeeld reclame gemaakt wordt op scholen, naar aanleiding van de aangenomen moties Kwint/Westerveld² en Westerveld/Kwint³ betreffende het terugdringen van particuliere bijlesinstituten op scholen?

Inbreng van de leden van de PvdD-fractie

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van de stukken en hebben hierover nog enkele kritische vragen en opmerkingen.

Deze leden vragen regelmatig aandacht voor vormen van ongewenste beïnvloeding van het onderwijs⁴, bijvoorbeeld door bedrijven uit de fossiele industrie en bio-industrie, maar ook door jagers. Door kinderen al

¹ Kamerstuk 35 300 VIII, nr. 80.

² Kamerstuk 31 293 nr. 505.

³ Kamerstuk 31 293 nr. 507.

⁴ Partij voor de Dieren, 6 november 2019, «Bijdrage van Raan aan debat over begroting OCW», <https://www.partijvoordedieren.nl/bijdragen/bijdrage-van-raan-aan-debat-over-begroting-ocw>.

op jonge leeftijd te beïnvloeden proberen bepaalde bedrijven of organisaties zichzelf een positief imago aan te meten, terwijl daar in de werkelijkheid soms veel op aan te merken valt. Het instrument om hier iets tegen te doen is het sponsorconvenant. Het sponsorconvenant 2020–2022 heeft een reeks goede uitgangspunten. Zo mag de betreffende samenwerking de ontwikkeling van kinderen niet schaden en mag de onderwijsinhoud niet worden beïnvloed. Deze leden ondersteunen dergelijke uitgangspunten, maar wijzen er op dat het sponsorconvenant ook de nodige beperkingen bevat, waardoor een deel van deze uitgangspunten in de praktijk in de knel kunnen komen. Die beperkingen beginnen bij de keuze voor een convenant als instrument. Bedrijven met kwade intenties trekken zich er tot nu toe weinig van aan. Bekende voorbeelden zijn Shell⁵, veevoergigant De Heus⁶ en de Jagersvereniging⁷ die allen het onderwijs lastigvallen met als lesmateriaal vermomde reclame voor zaken die moreel zeer discutabel zijn en daarbij bovendien een veel rooskleuriger voorstelling van zaken geven dan in de werkelijkheid het geval is.

Een «aanbeveling» van de Reclame Code Commissie is voor sommige bedrijven helaas geen reden om te stoppen met het verspreiden van hun schadelijke boodschap. Neem bijvoorbeeld Shell, dat recent werd teruggefloten vanwege hun misleidende boodschap over het fossiele product GTL op «techniekfestival» Generation Discover⁸. In plaats van dat Shell haar fout erkende en een stevige rectificatie plaatste, reageerde Shell doodleuk dat ze het fossiele product GTL de volgende keer wat beter zal proberen uit te leggen⁹. Geen woord over de schadelijke effecten van het fossiele product waarvan Shell deed alsof het een bijdrage zou leveren aan een goed milieu en de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de VN.

Erkent de Minister dat sommige bedrijven zich niets aan wensen te trekken van vrijblijvende afspraken? Erkent de Minister dat een convenant daarmee een relatief zwak instrument is om bedrijven met kwade intenties af te schrikken? Zo nee, waarom niet? Wat vindt de Minister van bedrijven die, ondanks een aanbeveling van de Reclame Code Commissie, toch doorgaan met het verspreiden van hun misleidende boodschap? Is de Minister van mening dat bij herhaaldelijke overtredingen de mogelijkheid zou moeten bestaan om boetes uit te delen? Zo nee, waarom niet? Welke mogelijkheden ziet de Minister voor het creëren of uitbreiden van deze mogelijkheid? Kan de Minister toelichten waaruit blijkt dat het nieuwe sponsorconvenant 2020–2022 wel als gevolg zal hebben dat bedrijven met kwade intenties afgeschrikt zullen worden?

De verantwoordelijkheid om misleidende kindermarketing te herkennen is voornamelijk neergelegd bij de scholen. Wat gaat de Minister doen om leraren, ouders, schooldirecties en medezeggenschapsraden te helpen bij het herkennen van misleidend lesmateriaal? Kan de Minister al meer vertellen over de aangekondigde checklist? Deelt de Minister de mening dat deze checklist ook een passage dient te bevatten die duidelijk maakt dat sponsoring van een bedrijf of organisatie geen boodschap zou moeten bevatten die niets of verwaarloosbaar weinig te maken heeft met de

⁵ Fossielvrij Onderwijs, «Voorbeelden fossiel lesmateriaal», <https://fossielvrijonderwijs.nl/ontdek-zelf-greenwashing/>.

⁶ De Heus, «Hoi, leuk dat je er bent!», <https://www.deheuskidzz.nl/>.

⁷ De Jagersvereniging, «Jeugd», <https://www.jagersvereniging.nl/downloads/jeugd/>.

⁸ Fossielvrij Onderwijs, 30 oktober 2019, «Shell teruggefloten om misleidende reclame voor kinderen», <https://fossielvrijonderwijs.nl/2019/10/30/shell-teruggefloten-om-misleidende-reclame-generation-discover/>.

⁹ Shell, 29 oktober 2019, «Aanbeveling Reclame Code Commissie over Shell GTL Fuel-informatie», <https://www.shell.nl/media/persberichten/2019-media-releases/aanbeveling-reclame-code-commissie-over-shell-gtl-fuel-informatie.html>.

daadwerkelijke activiteiten van het betreffende bedrijf of organisatie om greenwashing of antireclame te voorkomen? Zo nee, waarom niet?

Deelt de Minister de mening dat het misleidend is als er grote discrepanties bestaan tussen het verdienmodel van het betreffende bedrijf en de inhoud van de aangeleverde sponsoring? Zo nee, waarom niet? Erkent de Minister dat het niet de bedoeling zou moeten zijn dat een bepaalde vorm van misleidende kindermarketing door de ene school wel en door de andere school niet geweerd zou worden? Hoe gaat de Minister in dat kader voorkomen dat er grote verschillen ontstaan tussen scholen in de wijze waarop zij omgaan met vergelijkbare vormen van kindermarketing? Hoe gaat de Minister stimuleren dat scholen nog meer van elkaars ervaringen met ongewenste sponsoring kunnen leren?

In het stappenplan uit het sponsorconvenant 2020–2022 lijkt enige tegenstrijdigheid te zitten.

In stap 1 staat onder andere de volgende opmerking: «Namen en logo's in lesmateriaal van een sponsor zijn ongewenst». In stap 2 wordt echter gesteld dat het voor de hand ligt dat naam en logo van de sponsor worden getoond in de school of in communicatiemiddelen van de school. Wat is hierop de zienswijze van de Minister? Kan de Minister meer toelichting geven op donaties die in de afgelopen jaren werden gedaan door bedrijven aan scholen? Kan de Minister voorbeelden geven van donaties die in de ogen van de Minister gewenst en ongewenst waren? Kan de Minister toelichten hoe de controle is georganiseerd op het mogelijk alsnog leveren van tegenprestaties, waardoor een donatie een vorm van sponsoring wordt?

Het sponsorconvenant is momenteel nauwelijks bekend in het onderwijsveld, zo bleek uit de recente evaluatie¹⁰. Kan de Minister uitgebreid toelichten hoe het onderwijsveld concreet geïnformeerd zal worden over het sponsorconvenant 2020–2022? Kan de Minister al meer informatie verschaffen over de gezamenlijke communicatiestrategie die zal worden ontwikkeld door de ondertekenaars van het sponsorconvenant? Hoe gaat de Minister het onderwijsveld wijzen op het algemene gevaar van als lesmateriaal vermomde kindermarketing, zeker wanneer deze lesmaterialen zijn opgesteld door bedrijven met een verdienmodel dat rechtstreeks in gaat tegen de belangen van kinderen, zoals bepaalde bedrijven uit de fossiele industrie, bio-industrie en luchtvaart?

De aan het woord zijnde leden wijzen de Minister op het feit dat de klimaatcrisis en biodiversiteitscrisis een grote impact zullen hebben op onder andere de levens van kinderen en toekomstige generaties. Waarom wordt in het convenant niet gesproken over sponsoring door bedrijven die nadrukkelijk hebben bijgedragen aan het veroorzaken van de klimaatcrisis en biodiversiteitscrisis en nu hun markt proberen te verdedigen door via het klaslokaal draagvlak en sympathie te creëren? Is de Minister bereid om in kaart te brengen welke bedrijven en sectoren verdienmodellen hebben die in strijd zijn met de belangen van kinderen? Zo nee, waarom niet? Deelt de Minister de mening dat dergelijke bedrijven niets te zoeken hebben in het onderwijs? Zo nee, waarom niet? Kan de Minister reflecteren op bedrijven die bewust geld hebben uitgegeven aan klimaatontkenners, met als expliciet doel om twijfel te zaaien over klimaatveran-

¹⁰ Kamerstuk 35 300 VIII, nr. 80.

dering en de rol van de mens daarin?¹¹ Deelt de Minister de mening dat dergelijke bedrijven niets te zoeken hebben in het onderwijs? Zo nee, waarom niet?

Misleidende sponsoring door bedrijven komt voor in allerlei vormen. Erkent de Minister dat sponsoring een vorm is van marketing? Zo nee, waarom niet? Erkent de Minister dat sponsoring op scholen een vorm is van marketing? Zo nee, waarom niet? Wat is volgens de Minister de definitie van «misleiding» in relatie tot lesmateriaal en sponsoring op scholen? Erkent de Minister dat de kans op misleiding groot zou zijn als bijvoorbeeld een fastfoodketen zoals McDonald's voornamelijk lesmateriaal zou aanbieden over gezonde voeding, of als een fossiel bedrijf lesmateriaal zou aanbieden over duurzame energie, of als de bio-industrie lesmateriaal zou aanbieden over dierenwelzijn? Zo nee, waarom niet?

De Inspectie van het Onderwijs heeft momenteel slechts een beperkte rol in het aanpakken van ongewenste beïnvloeding door bedrijven. De Kamer nam recent echter een motie aan van het lid Van Raan¹², waarin de regering wordt verzocht om parallel aan de verkenning naar informele scholing, te bezien of en hoe de Inspectie van het Onderwijs een toezichthoudende rol kan krijgen op die elementen van het onderwijs die worden georganiseerd door bedrijven. Het verzet tegen ongewenste beïnvloeding groeit! De uitvoering door de Minister van deze aangenomen motie bleef echter ronduit ondermaats. In enkele korte alinea's schreef de Minister wat de Kamer al wist en bleef een serieuze verkenning van de mogelijkheden uit¹³. Wat gaat de Minister doen om deze motie alsnog uit te voeren? Kan de Minister toelichten hoe de Inspectie van het Onderwijs op de hoogte wordt gehouden van ongewenste vormen van sponsoring? Ziet de Minister aanleiding om deze informatiepositie nog verder te verbeteren? Zo ja, welke? Zo nee, waarom niet? Kan de Minister toelichten hoe de verschillende klachten over sponsoring op scholen worden gemonitord? Is de Minister bereid om de Kamer op regelmatige basis te informeren over de klachten die binnenkwamen? Zo nee, waarom niet, zo vragen deze leden.

II Reactie van de Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media

¹¹ Follow the Money, 15 februari 2020, «Het Nederlandse bedrijfsleven financierde negen jaar lang een klimaatscepticus», <https://www.ftm.nl/artikelen/frits-bottcher-multinationals-financierden-klimaatscepsis?share=YsoWm0tdJ%2BqGfuMjdQILHRonFR14L36YwYJvPB%2F943QVG31wFNdfDykw2e0%3D>.

¹² Kamerstuk 35 300 VIII, nr. 71.

¹³ Kamerstuk 31 293, nr. 498.